

L'arxipèlag canadenc

Un tercer referèndum sobre la independència del Quebec amenaça de sacsejar novament el Canadà. La possible inconstitucionalitat d'una secessió decidida unilateralment per la província francòfona torna a manifestar les insuficiències del sistema federal canadenc.

Un nou capítol en les relacions Canadà-Quebec. El govern d'Ottawa ha decidit preguntar al Tribunal Suprem si la província de majoria francòfona té dret a decidir la seva independència sense comptar amb l'opinió de tots els canadencs. Si des de la capital federal es pretenia buscar arguments jurídics contra una eventual escissió del Quebec, el que ha quedat clar durant les setmanes que dura aquest debat en l'opinió pública de Canadà, és que si els quebequesos votessin clarament a favor de la independència,

seria impossible aturar-la. Més enllà d'argumentacions jurídiques, l'ofensiva del primer ministre liberal, Jean Chrétien, ha obert la porta a un avançament de les eleccions al Quebec i a la convocatòria d'un tercer referèndum sobre la independència de la província. El líder del Bloc Quebequès, Lucien Bouchard, no es veia tan envalentit des de la campanya secessionista de novembre de 1995, que va perdre per un estretíssim marge. "À la prochaine!", va respondre aleshores a la derrota independentista per mínims. I sembla

que aquesta propera oportunitat per calibrar les forces independentistes podria estar ben a la vora. Un diari independentista quebequès, *Le Devoir*, recollia la indignació que en mitjans secessionistes ha suscitat la iniciativa del govern d'Ottawa: "la limitació del dret a la independència demostraria que la moralitat ja no està de part de la llei canadenc". Fins els advocats que representen el govern central davant el Tribunal Suprem s'han vist superats per la pols aixecada pels qui no paren de repetir que és "només una consul-

ta basada en l'imperi de la llei i en argumentacions jurídiques, no polítiques".

Però la iniciativa del govern central s'emmarca en una estratègia de dimensions netament polítiques. Si la tebior amb què Chrétien va afrontar l'últim referèndum secessionista va estar a punt de costar-li la unitat del país, ara no està disposat a arriscar-se. Apunten directament al seu cap dues espases de Dàmocles: la convocatòria d'un nou referèndum al Quebec i un Partit Conservador a la resta del Canadà que es va erigint com a veritable defensor de la unitat de tot el territori. Gairebé un any després de les últimes eleccions legislatives, en què el partit de Chrétien va sofrir un important retrocés que va beneficiar l'oposició conservadora, el govern d'Ottawa pretén desactivar els principals arguments dels secessionistes francòfons i, alhora, demostrar al seu electorat no quebequès que vol mantenir la unitat del país. Així, en una trobada amb totes les províncies i territoris, les de llengua anglesa van fer costat a Chrétien i reconegueren les diferències culturals de la província francòfona, "el seu caràcter únic i el dret a protegir la seva llengua i cultura", i van acordar buscar fórmules per ampliar l'autonomia de Quebec i de totes les altres províncies. Alhora, la consulta al Tribunal Suprem no és contradictòria amb l'estratègia autonomista perquè les dues ofensives van en la direcció d'harmonitzar les competències de totes les províncies i limitar el dret a l'autodeterminació de Quebec. Cafè per a tots i aferrar-se al text constitucional com a garant de la unitat canadenca.

La raó d'estat. Els principals crims d'alerta en el bàndol canadenc, els provoca l'actitud del mateix primer ministre, que fins ara no s'ha atrevit a dissenyar una estratègia contundent dirigida a la desarticulació dels afans independentistes. Per l'oposició conservadora Chrétien no és conscient que la desintegració del Canadà pot costar-li el càrrec i fer-lo passar a la història com el Mikhaïl

L'autodeterminació, al laboratori

Permet la Constitució canadenca la separació unilateral de Quebec? Atorga el dret internacional aquest dret? En cas de conflicte, quina de les dues normes ha d'imperar? Aquestes són les preguntes que el govern canadenc ha enviat al Tribunal Suprem. Però els jutges han tornat la pilota al camp governamental amb noves preguntes de contingut netament polític, conscients que la qüestió va més

enllà de plantejaments jurídics: Què passaria si els quebequesos votessin majoritàriament a favor de la secessió, però altres províncies es neguessin a negociar-la? I si un Quebec unilateralment declarat independent volgués reintegrar-se a Canadà, ho decidiria també de manera unilateral? Els jutges també han tramès una pregunta als independentistes que encara no ha estat contestada: els aborígens en el territori de Quebec tenen també dret a l'autodeterminació?

Fa més de mig segle va ser acceptat pel dret internacional el concepte d'autodeterminació, aleshores pensat per donar una sortida a les antigues colònies que començaven a independitzar-se de les metròpolis. La colonització havia donat forma als països als qual després se'ls preguntava si volien ser independents, però conservant les fronteres que les potències ja els havien marcat. A la descolonització va seguir la desmembració de la Unió Soviètica, de Txecoslovàquia i de Iugoslàvia. Ara és el torn del Canadà, on la unitat no és símbol d'una experiència totalitarista que cal oblidar, sinó el laboratori d'un món on les reivindicacions ètnico-culturals i l'individualisme anuncien la multiplicació de les entitats polítiques i de les fronteres, a

l'empara de grans realitats transnacionals com la NAFTA, com la Unió Europea, com Mercosur...

Puerto Rico és el proper país que s'aplicarà el dret a l'autodeterminació en un procés gairebé imparable d'incorporació als Estats Units. És una agregació volguda o, almenys, permesa per la Cambra de Representants nord-americana. El torn serà, després, per Irlanda del Nord. En

ARXIU / EFE

Protesta de porto-riquenys contra els EUA. El procés d'incorporació de Puerto Rico al seu veí del nord és gairebé imparable.

ple procés de pau, la forma per aplicar l'autodeterminació a l'avui província britànica és un escull difícil de salvar. Mentre que unionistes i govern britànic volen un referèndum d'autodeterminació a la província, els republicans pensen que la consulta s'haurà d'estendre a tota l'illa, inclosa

l'actual República d'Irlanda. El resultat es preveu totalment oposat si s'aplica un o altre sistema per decidir quin estatut donar a l'Ulster. Les incongruències que presenten totes dues possibilitats són prou difícils de salvar: o una majoria pro-britànica de l'Ulster veient com la seva veu és ofegada per la minoria republicana, amb el vist-i-plau de Dublín, o una província decidint unilateralment la incorporació o no a una República Irlandesa sense veu ni vot. La realitat demostra que més enllà de legitimitats democràtiques, els activistes d'un i altre bàndol optaran per la versió d'autodeterminació que més els convingui.

La dificultat final per aplicar aquest dret dels pobles és especificar qui té dret a votar-la. El cas del Sàhara Occidental, amb incomptables dificultats per elaborar un cens fiable, és paradigmàtic d'un dret declarat universal, però difícil d'acomplir en un món sense gaires valors universalment compartits. A. C.

Jean Chrétien, primer ministre liberal del Canadà. Dues espases de Dàmocles apunten directament al seu cap: la convocatòria d'un referèndum al Quebec i un Partit Conservador que s'erigeix en garant de la unitat de Canadà.

Gorbatxov nord-americà, últim primer ministre d'un Canadà inexistència, amb un Quebec independent i la resta de províncies trucant a la porta dels Estats Units. La raó d'estat, a la qual Chrétien no ha apel·lat fins ara, és difícil d'entendre en un estat com Canadà, d'estructura federal, que no disposa d'autèntics actors de la seva unitat.

Un estat difús. Canadà no té cap d'estat o, com a mínim, no té més que un cap d'estat virtual, ja que Isabel II no ha exercit mai i segurament qualsevol iniciativa intervencionista de Sa Majestat seria mal rebuda. Buckingham Palace no pot ser símbol de Canadà, ni molt menys àrbitre de la política interior de l'ex-colònia. Tam-

poc el sistema polític no és unitari. Els partits responen a realitats provincials i només el Partit Liberal es presenta a totes les circumscripcions. Tampoc no hi ha mitjans de comunicació que cobreixin la totalitat del territori. De fet, el país tampoc no disposa d'una constitució completa. Només existeix una compilació de lleis a les quals es dona valor constitucional.

La realitat canadenca té més d'arxipèlag que de continent. Els lligams entre les províncies no han estat mai els propis d'un estat-nació administrativament descentralitzat. El federalisme canadenc té més de confederalisme que d'estat de les autonomies, sobretot en els últims trenta anys d'especial conflictivitat entre els

territoris. El poder econòmic és el més interessat a mantenir la unitat que permet al Canadà estar entre els set països més industrialitzats del món. Fins ara no han volgut ni preveure els efectes de la ruptura. Potser és davant d'aquesta possibilitat, que es fa més creïble a cada referèndum, que les preguntes dirigides al Tribunal Suprem pretenen obrir la via a la negociació de la independència del Quebec. Al Canadà no quebequès li interessa acordar una sortida de la província francòfona abans del proper referèndum; ara només caldrà saber si el Quebec vol negociar abans de trencar o si prefereix trencar primer per negociar en millors condicions després.

Antoni Cruañas

La Universitat Oberta als nous temps

Psicopedagogia (2n cicle) • Dret • Humanitats • Ciències Empresarials • Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes • Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió • Filologia Catalana • Administració i Direcció d'Empreses (2n cicle)

Sol·licituds d'accés: del 23 de març al 25 d'abril de 1998.

Inici període lectiu: setembre de 1998.

Informació **902 141 141** - www.uoc.es i també als centres de suport de la UOC a Barcelona, Lleida, Manresa, Reus, Sabadell i Salt.